

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΕΚΘΕΣΗ – ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ : ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ Ι.(ΜΗ ΛΟΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ) : «Γνώθι Σαυτὸν», Ουτοπία ή Αναγκαιότητα;

[...]Στον ιερότερο χώρο της αρχαίας Ελλάδας, τους Δελφούς, τον «ομφαλό της Γης», και στο προπύλαιο του ναού του Απόλλωνα, δεν ήταν χαραγμένες εντολές για σέβας στους θεούς και απειλές για την τιμωρία των αμαρτωλών. Αλλά, θωρούσες μονάχα, μερικά λακωνικά ρητά όπως «Γνώθι σ αυτόν», «Μηδέν Άγαν», «Μέτρον το άριστον». Ήταν γνωμικά από ανθρώπους, για την «τέχνη του επίγειου ανθρώπινου βίου», γνωμικά, όπου γνώμονας δεν ήταν η «ανεξερευνήτη θέληση» των θεών , αλλά ο ανθρώπινος Νους.

[...] Ήταν ολότελα φυσική αυτή η «ιερότητα» με την οποία έντυναν ένα τέτοιο γνωμικό (το «Γνώθι σ αυτόν») οι Έλληνες: κοινότατος ο τόπος είναι πως η καίρια **καινοτομία τους** και η αξετίμητη¹ εισφορά τους στον παγκόσμιο πολιτισμό ενέτειναν το προβάδισμα στη Σκέψη, θεμελίωσαν τον ατομικό, κοινωνικό, πολιτικό βίο τους στη Γνώση. Βασίστηκαν όχι σε γνώση «εξ αποκαλύψεως», αλλά στη γνώση που την αποκτάς με την αναζήτηση, την έρευνα για τα φαινόμενα και τα αφανέρωτα, για τις αρχές και τις αιτίες.

«Γιγνώσκω» σήμαινε για κείνους «μαθαίνω από παρατήρηση ή έρευνα, κατανοώ, διακρίνω». Και φυσικά, η έρευνα, η αληθινή έρευνα, δεν μπορεί παρά να αρχίζει από εμάς τους ίδιους. Με τη γνωστή του «δήλωση άγνοιας», ο Σωκράτης έλεγε πως «αφού δεν μπορεί να γνωρίσει τον εαυτό του, κατά το δελφικό επίγραμμα, τού φαίνεται γελοίο να **εξετάζει** τα αλλότρια, τα ξένα». Η αυτοέρευνα, η αυτογνωσία, συνιστούν απαραίτατο όρο, για να κάνεις το πρώτο βήμα «στων ιδεών την πόλιν». Πώς² θα ερευνήσεις - για να **γνωρίσεις** - τους άλλους, τον κόσμο, τους νόμους και τους λόγους της ζωής, αν δεν ερευνήσεις και γνωρίσεις τον πιο κοντινό και τον πιο μυστικό μικρόκοσμο, αυτόν του εαυτού σου;

[...] Φυσικά, το «Γνώθι σ αυτόν» είναι εγχείρημα **τραχύτατο** 4: εγωισμοί και ματαιοδοξίες, δειλίες, εθελοτυφλία για τα ελαττώματά μας, τα σφάλματα, τα κίνητρά μας, δεν μάς **επιτρέπουν** να καταδυθούμε στον εαυτό μας, με εσωτερική ενατένιση, να τον ζυγίσουμε, να τον μετρήσουμε, να τον κρίνουμε, να μιλήσουμε με παρηρησία² γι' αυτόν. Όσο δύσκολη, όμως, είναι η προσπάθεια της αυτογνωσίας, τόσο είναι και **απαραίτητη**, επειδή ακριβώς αναδεικνύει τους περιορισμούς και την μπόρεση³ του ανθρώπου, αλλά και τη «σύνεσή» του να πράξει σύμφωνα με αυτά. «Μάθε ποιος είσαι και γίνε τέτοιος» θα πει ο Πίνδαρος. **Μόνο αν γνωρίσεις πόσο αδύναμος είσαι, μπορείς να ξεπεράσεις την αδυναμία σου. Μόνο αν γνωρίσεις πόσο άσοφος είσαι, μπορείς να αρχίσεις την πορεία προς τη Γνώση. Μόνο αν γνωρίσεις το ορυχείο που έχεις μέσα σου ως άνθρωπος, μπορείς να υπερβείς τη γύμνια σου.** Αλλιώς, μένεις ένα τυφλό, όσο και εγωιστικό ερπετό, που ζει μια ζωή χωρίς νόημα: «ο ανεξέταστος βίος είναι αβίωτος» έλεγε ο Σωκράτης. Ενώ εξετάζοντας τον εαυτό σου θα βρεις ίσως την Κόλαση, αλλά τουλάχιστον και το Καθατήριο.

Η αυτογνωσία οδηγεί στην αυτοσυνείδηση. Ο αυτοέλεγχος, η αυτοκυριαρχία, η αυτοσυγκράτηση, η αυτοκριτική, ο αυτοσεβασμός, η ουσιαστική αυτοδιάθεση και ο αυτοκαθορισμός μάς οδηγούν στη συνείδηση της αυταξίας μας. Όλα αυτά συγκλίνουν στη σωφροσύνη. Κι αυτή η σωφροσύνη αποτελεί τη **βαθύτερη** ευδαιμονία του συνειδητού ανθρώπου, που τού τη χαρίζει η «σοφία, η όσο γίνεται, αληθινή γνώση της αληθινής ουσίας των πραγμάτων... η γνώση των όντως όντων», που αρχίζει με τη γνώση του «όντως εαυτού μας».

Εικοσιεπτά αιώνες μετά την αναγραφή του ρητού αυτού στο δελφικό ναό και ενώ το τέμενος του Απόλλωνα δεν είναι παρά ένα ερειπωμένο τουριστικό αξιοθέατο, άραγε, πόσο επιβιώνει το γνωμικό τούτο; Δεν χρειάζεται να πω: σήμερα, προπάντων, όπου είμαστε πολιορκημένοι (διόλου «ελεύθεροι») από τόσο τρομακτικά προβλήματα, από έναν ασύλληπτο μηχανισμό εξανδραποδισμού, η αυτογνωσία αποτελεί **πρώτιστη** ανάγκη, για να τα **επιδιορθώσουμε**. [...] Ίσως, έτσι, μπορούμε να ελπίσουμε όχι σε «νίκη πρώτη και άριστη», αλλά τουλάχιστον σε αποφυγή ολοκληρωτικού εξολοθρευμού από εμάς τους ίδιους... που επικαλούμαστε με θρασυδειλία, ΑΝΘΡΩΠΟΙ... εθελοτυφλώντας ασύστολα εμπρός στο επιτακτικό Αιτούμενο Καιρών και Κοινωνιών όσο ποτέ άλλοτε, τον ΕΞΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟ μας.....

(κείμενο ελαφρά διασκευασμένο) Μάριος Πλωρίτης

1. **Αξετίμητη:** ανεκτίμητη,
2. **παρρησία:** ελεύθερη έκφραση γνώμης,
3. **μπόρεση:** δυνατότητα
4. **τραχύτατο:** μη ομαλό.

ΚΕΙΜΕΝΟ ΙΙ. (ΜΗ ΛΟΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ- ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΟ)

“... Γνωρίζω πια ότι πρέπει να σταθώ απέναντι στον εαυτό μου πετώντας κάθε μάσκα...”

Θέλω πραγματικά να με γνωρίσω και να φτάσω -εύκολα ή δύσκολα...στην ΑΛΗΘΕΙΑ, στην αποδοχή της αληθινής μου ταυτότητας. Το βλέμμα μου, η ενατένηση στα ενδόμυχα μου δεν είναι εύκολη υπόθεση. Η εσωτερική πάλη μου είναι και ο δρόμος για την αυτοπραγμάτωσή μουτο νιώθω.... Η ανασφάλεια για ΈΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΑΛΥΤΕΡΟΥ ΕΑΥΤΟΥ με αποδιώχνει να το επιχειρήσω.... Έχω σφάλει, έχω αδυναμίες... Ξέρω όμως βαθιά αγγίζοντας τα μύχια της ψυχής μου ότι η αυτοκυριαρχία, η ισχυρή βούληση, η θέληση για την ηθικοποίηση και την βελτιστοποίησή μου είναι ΤΑ ΑΛΗΘΙΝΑ ΝΑΥΛΑ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΔΙΚΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ ΠΟΥ ΛΕΓΕΤΑΙ ΖΩΗ... για σύμπνοια, σύμπλευση, συμπόρευση ανάμεσα στους Αληθινούς Συνεπιβάτες αυτής, ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΣΥΝΑΝΘΡΩΠΟ...!.....'

ΚΕΙΜΕΝΟ ΙΙΙ. (ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ): ΟΥΤΟΠΙΑ του Εδουάρδο Γκαλεάνο

Ουρουγουανός δημοσιογράφος, συγγραφέας και διακεκριμένη προσωπικότητα της λατινοαμερικάνικης Αριστεράς. Τα πιο γνωστά του βιβλία είναι «Οι ανοιχτές φλέβες της Λατινικής Αμερικής» (1971) και «Μνήμη Φωτιάς» (1982-1986), που συνδυάζουν το μυθιστόρημα, τη δημοσιογραφία, την ιστορία και την πολιτική ανάλυση έχουν μεταφραστεί σε 20 γλώσσες και στα ελληνικά. Ο ίδιος δήλωνε ότι δεν ήταν ιστορικός, αλλά συγγραφέας με μνήμη. Τιμήθηκε δύο φορές (1975 και 1978) με το κουβανικό βραβείο «Casa de las Americas», ένα από το παλαιότερα λογοτεχνικά βραβεία, με το American Book Award του Πανεπιστημίου της Ουάσιγκτον για την τριλογία του «Μνήμη της Φωτιάς», το διεθνές βραβείο ανθρωπίνων δικαιωμάτων Global Exchange (2006) και το σουηδικό βραβείο «Stig Dagerman» (2010). Πέθανε στις 13 Απριλίου 2015.

Ο ίδιος έλεγε:

Η ουτοπία βρίσκεται στον ορίζοντα.

Όποτε κάνω δύο βήματα να την πλησιάσω
αυτή απομακρύνεται δυο βήματα.

Αν προχωρήσω δέκα βήματα μπροστά
αυτή ξεγλιστράει δέκα βήματα ακόμα πιο πέρα.

Όσο μακριά κι αν πάω ποτέ δεν τη φτάνω.

Τότε σε τι χρησιμεύει η ουτοπία;

Ακριβώς σε αυτό,

στο να μάς κάνει να προχωράμε μπροστά.

Ουτοπία - Εδουάρδο Γκαλεάνο

Ο κόσμος που θέλω είναι ένας κόσμος που ο αέρας του είναι καθαρός
από τους ανθρωπίνους φόβους

από τις ενοχές ,

την απόρριψη ,

τους λανθασμένους προγραμματισμούς

της οικογένειας, σχολείου, κοινωνίες, εκκλησίας.

Θέλω ένα κόσμο απελευθερωμένο,

που θα μπορεί να ζει με την αλήθεια

του τι είμαστε πραγματικά,

Δηλαδή με αγάπη.
Έναν κόσμο χωρίς αμυντικούς μηχανισμούς
για να προστατευτεί από μια ζωή
που με πλάνη δημιούργησε,
δίνοντας υπέρμετρη αξία στο χρήμα, στην καριέρα,
στην κοινωνική αναρρίχηση,
στις σχέσεις συμφέροντος, στη ξεχωριστότητα.
Θέλω να βοηθήσω στην ανάπτυξη της επικοινωνίας,
του βιώματος της ενότητας,
στη διασπορά ιδεών και συναισθημάτων
που προάγουν και δημιουργούν ευδαίμονες ανθρώπους,
γεμάτους αυτοεκτίμηση, εμπιστοσύνη, ελπίδα.
Ανθρώπους που θα μπορούν να
μεγαλώνουν παιδιά δίνοντας τους
την ελευθερία να είναι ο εαυτός τους,
μέσα από αγάπη χωρίς όρους.
Θέλω να μη κριτικάρω τους άλλους
και να μπορώ να βλέπω πίσω από τους φόβους τους
αυτό που πραγματικά είναι,
αυτό που είμαστε όλοι,
το αληθινό μας Είναι.
Θέλω να βοηθήσω να έχουμε
έναν κόσμο που ελευθερία και δικαιοσύνη θα ζουν μαζί,
έναν κόσμο που θα λειτουργεί μέσα,
από το καλό που έχει βρει ο κάθε ένας μέσα του
και το έχει εμπιστευτεί, για να του δείξει
το δρόμο στην πραγματική ευτυχία.

Εδουάρδο Γκαλεάνο

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Θέμα Α

A1. Να παρουσιάσετε συνοπτικά το απόσπασμα της τρίτης, τέταρτης, πέμπτης παραγράφου του κειμένου I. (80-90 λέξεις).

Μονάδες 15

Θέμα Β

B1.

i. Σχολιάστε την άποψη του κειμένου I.: "Μόνο αν γνωρίσεις πόσο αδύναμος είσαι, μπορείς να ξεπεράσεις την αδυναμία σου. Μόνο αν γνωρίσεις πόσο άσοφος είσαι, μπορείς να αρχίσεις την πορεία προς τη Γνώση. Μόνο αν γνωρίσεις τι ορυχείο που έχεις μέσα σου ως άνθρωπος, μπορείς να υπερβείς τη γύμνια σου." σε 100 λέξεις.

Μονάδες 5

ii. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, σύμφωνα με το κείμενο I, τις παρακάτω διαπιστώσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση, τη λέξη Σωστό,

αν η πρόταση είναι σωστή ή τη λέξη Λάθος, αν η πρόταση είναι λανθασμένη:

α. Η «ανεξερεύνητη θέληση» των θεών αποτυπώνεται στα ρητά που βρίσκονται στο προπύλαιο του ναού του Απόλλωνα στους Δελφούς.

β. Η προσφορά των αρχαίων Ελλήνων στον παγκόσμιο πολιτισμό ήταν το προβάδισμα που έδωσαν στη Σκέψη.

γ. Ο Σωκράτης επέμενε στην προτεραιότητα της εξέτασης των εξωτερικών παραγόντων στη ζωή του ανθρώπου, πριν ο τελευταίος στραφεί στη μελέτη του εαυτού του.

δ. Ο αυτοσεβασμός αποτελεί προϋπόθεση για την αυτογνωσία.

ε. Η αυτογνωσία μπορεί σήμερα να μας βοηθήσει στην καθολική επίλυση των προβλημάτων μας.

Μονάδες 10

B2.

I. Ποιος είναι ο βασικός **ισχυρισμός** του συγγραφέα στην πέμπτη παράγραφο του κειμένου I; Σας πείθει η **επιχειρηματολογία** που αναπτύσσεται προς ανάδειξη αυτού; Να απαντήσετε αξιολογώντας τα **δεδομένα** και την **εγγύηση** που χρησιμοποιούνται.

Μονάδες 5

ii. Με ποιον τρόπο μέσω του κειμένου II. (**πολυτροπικού**) μεθοδεύεται η προσέλευση του ενδιαφέροντος του δέκτη και η ψυχοσυναισθηματική του διέγερση; Απαντήσατε αξιολογώντας τον τρόπο οργάνωσης και διάταξης των **εικονιστικών στοιχείων** (χρώμα, στοιχεία απεικόνισης, υπαινιγμός δράσης, υπαινιγμός χώρου) **του οπτικού μηνύματος**, **λεκτικών στοιχείων** (αναλογία μεγέθους κειμένου, κειμενικούς δείκτες ως προς τη μορφή - λεξικογραμματικές επιλογές) **του γλωσσικού μηνύματος**. Βάσει όλων αυτών των στοιχείων υπάρχει επικοινωνιακή αποτελεσματικότητα; Ποιο μήνυμα εκλαμβάνει ο δέκτης;

Μονάδες 3

iii. Ποια είναι η κυρίαρχη **λεξικογραμματική επιλογή** στην τρίτη παράγραφο του κειμένου I. που ενισχύει την **συνεκτικότητα** τρίτης και τέταρτης παραγράφου; Τεκμηριώσατε την απάντησή σας. Ενισχύεται η επικοινωνιακή αποτελεσματικότητα της επιλογής αυτής;

Μονάδες 2

iv. **Στόχος του τίτλου** ενός κειμένου είναι να αποδώσει με τρόπο πυκνό, σύντομο κι εύστοχο το νόημά του και παράλληλα να προϊδεάσει τον αναγνώστη για ό,τι ακολουθεί, κεντρίζοντας ταυτόχρονα το ενδιαφέρον του. **Πιστεύετε πως ο τίτλος του κειμένου I. εξυπηρετεί τη συγκεκριμένη λειτουργία; Αφού τον σχολιάσετε βάσει δυο κυρίαρχων δομικών του συστατικών, τον θεωρείτε επικοινωνιακά αποτελεσματικό και γιατί;**

Μονάδες 3

v. Ποια είναι η πρόθεση του κειμενογράφου στην τέταρτη παράγραφο του κειμένου; Ο τρόπος που οργανώνει τις σκέψεις του στην παράγραφο λειτουργεί ενισχυτικά προς αυτήν; Τεκμηριώσατε την απάντησή σας.

Μονάδες 2

B3. ι. « [...] Φυσικά, το «Γνώθι σαυτόν» είναι εγχείρημα τραχύτατο: εγωισμοί και ματαιοδοξίες, δειλίες, εθελοτυφλία για τα ελαττώματά μας, τα λάθη, τα κίνητρά μας δεν μας επιτρέπουν να καταδυθούμε στον εαυτό μας, με εσωτερική ενατένιση να τον ζυγίσουμε, να τον κρίνουμε, να μιλήσουμε με παρρησία3 γι' αυτόν. Όσο δύσκολη, όμως, είναι η προσπάθεια αυτογνωσίας, τόσο είναι απαραίτητη, επειδή ακριβώς αναδεικνύει τους περιορισμούς και την μπόρεση του ανθρώπου, και τη «σύνεσή» του να πράξει σύμφωνα με αυτά. «Μάθε ποιος είσαι και γίνε τέτοιος» θα πει ο Πίνδαρος. Μόνο αν γνωρίσεις πόσο αδύναμος είσαι, μπορείς να ξεπεράσεις την αδυναμία σου. Μόνο αν γνωρίσεις πόσο άσοφος είσαι, μπορείς να αοχίσεις την πορεία προς τη Γνώση. Μόνο αν γνωρίσεις τι ορυχείο που έχεις μέσα σου ως άνθρωπος, μπορείς να υπερβείς τη γύμνια σου. Αλλιώς, μένεις ένα τυφλό, όσο και εγωιστικό ερπετό, που ζει μια ζωή χωρίς νόημα: «ο ανεξέταστος βίος είναι αβίωτος» έλεγε ο Σωκράτης. Ενώ, εξετάζοντας τον εαυτό σου θα βρεις ίσως την Κόλαση αλλά τουλάχιστον και το Καθαρήριο.» Γράφοντας σε κάθετη παράθεση τις υπογραμμισμένες λέξεις του παραπάνω χωρίου του κειμένου Ι, να γράψετε, δίπλα τους, συνώνυμες.

Μονάδες 10

Θέμα Γ

Γ1. Στο κείμενο iii. (λογοτεχνικό), αξιοποιώντας τους κειμενικούς δείκτες του ποιήματος να σχολιάσετε το θέμα που πιστεύετε ότι πραγματεύεται το ποίημα. 150-200 λέξεις). Υπάρχει απήχησή του στη σημερινή πραγματικότητα;

Μονάδες 15

Θέμα Δ

Δ1. Οι γοργοί ρυθμοί της σύγχρονης ζωής, οι πολλαπλές επαγγελματικές απαιτήσεις, αλλά και ο καταγισμός πληροφοριών - με ουσιαστικές, αλλά και ανούσιες ειδήσεις- μειώνουν δραματικά τον ελεύθερο χρόνο του ατόμου, όπως και τη δυνατότητά του να αποδεσμευτεί απ' όλα αυτά τα εξωτερικά ερεθίσματα και να αφιερώσει τον αναγκαίο απερίσπαστο χρόνο που απαιτεί η διαδικασία της αυτοκριτικής. Η ανάγκη του ατόμου, άλλωστε, για κοινωνική αποδοχή και διάκριση, το εξωθούν συχνά να εκλαμβάνει τις κοινωνικές επιταγές και τις ευρύτερα αποδεκτές επιλογές, ως γνήσια δικές του επιθυμίες. Το γεγονός αυτό δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο τη διερεύνηση και τον εντοπισμό της αληθινής φύσης του ατόμου, αφού η εγχώραξη των κοινωνικών προτύπων επιτυγχάνεται ήδη από πολύ μικρή ηλικία. Σε άρθρο σας, που θα δημοσιευτεί σε σχολική εφημερίδα, να αναφερθείτε στους παράγοντες που αποτρέπουν τον σύγχρονο άνθρωπο από το να γνωρίσει πραγματικά τον εαυτό του, αλλά και στον καταλυτικό ρόλο που διαδραματίζει η αυτογνωσία, προκειμένου αυτός να καταστεί άρτια, υγιής, ισχυρή προσωπικότητα και συγχρόνως συνειδητός δημοκρατικός πολίτης. (350-400 λέξεις).

Μονάδες 30

